

Kratka informacija o delu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja za leto 1960 in 1961

Kakor smo že poročali,* je Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani nastal leta 1959. Pravila, ki jih je sprejel svet Inštituta, so določila njegove glavne naloge. Dejavnost v letih 1960 in 1961 se je razvijala v skladu s temi nalogami. O tej dejavnosti dajemo kratko informacijo.

Zgodovinski oddelk je razvil svoje delo dokaj uspešno. Njegovi člani so nadaljevali s sodelovanjem pri sestavljanju kratkega pregleda zgodovine KPJ-ZKJ. Obdelali so posamezne zgodovinske teme v obliki člankov, razprav, elaboratov. Zbirali in sistematizirali so gradivo o pomembnejših dogajanjih, n. pr. o vukovarskem kongresu KPJ, o III. konferenci KPS, o kočevskem procesu l. 1943 i. dr. Izdelali so elaborat o sindikalnem gibanju v Sloveniji med obema vojnama. Sestavili so kronologijo za leto 1941 in 1942. Za dvajsetletnico vstaje so pripravili obsežno gradivo o vstaji na Slovenskem leta 1941, ki je služilo avtorjem referatov ter spominskih in drugih člankov. Za enciklopedijo so napisali 36 biografskih člankov in 5 člankov, ki obravnavajo pojme, med njimi Komunistično stranko v Sloveniji. Sodelavci oddelka so zbirali spomine in drugo gradivo ter ga urejevali (n. pr. arhiv slovenskih komunistov v Sremski Mitrovici).

Sodelavci zgodovinskega oddelka so prevzeli slovensko izdajo VI. toma »Zbornika dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov«, ki se nanaša na borbe v Sloveniji. Pripravili so za tisk 5. in 6. knjigo (v letu 1960, obe sta izšli leta 1961) ter 7. in 8. knjigo (v letu 1961, obe sta izšli leta 1962). Izvršili so pripravljalna dela za I. knjigo »Dokumentov ljudske revolucije 1941 do 1945«, ki bo zajela dokumente CK KPS, Izvršnega odbora in Vrhovnega plenuma Osvobodilne fronte, članke vodilnih osebnosti v osrednjih glasilih ipd. Izven delovnega načrta so pripravili večji del knjige s korespondenco Edvarda Kardelja v Ljubljani iz dobe oktober—december 1942.

Skupno s sodelavci Muzeja narodne osvoboditve so sodelavci zgodovinskega oddelka in knjižnice pripravili za tisk 2. knjigo II. dela zbornika »Fotografski dokumenti o boju KPS«, ki je izšla l. 1962, in delali za 3. knjigo istega dela. Sodelavci zgodovinskega oddelka in arhiva CK ZKS so pripravili 1. in 2. knjigo I. dela istega zbornika za dobo 1869—1941.

Vsak sodelavec se je poleg kolektivnega dela osredotočil v svoji osnovni temi ali v nekaj temah lastnega referata, s področja katerega je pisal članke ter nudil konsultacije in drugo strokovno pomoč uporabnikom Inštituta. Tako je nastala anketa o socialni in politični strukturi partizanskih čet leta 1941 in tako so nastajali članki za razne publikacije, predvsem za »Prispevke za zgodovino delavskega gibanja«.

»Prispevki za zgodovino delavskega gibanja« so glasilo Inštituta, ki ga ureja poseben uredniški odbor iz uslužbencev Inštituta in nekaterih zunanjih sodelavcev. V letu 1960 sta izšli dve številki večjega formata, vsaka po 386 strani, v letu 1961 pa dvojna številka 1—2 z obsegom 422 strani. Vsebinsko in usmerjenost glasila

* Glej Prispevke za zgodovino delavskega gibanja, leto 1960, št. 1, str. 368.

označujejo predvsem lastna avtorska dela sodelavcev Inštituta z novimi dognanji iz najnovejšega zgodovinskega opisa o delavskem gibanju, komunistični partiji in ljudski revoluciji.

Člani zgodovinskega oddelka so skupaj z arhivarji pripravili in organizirali razstavo »Dokumenti o vstaji v Sloveniji 1941«, ki je bila ob kongresu arhivarjev na Bledu in pozneje v prostorih Inštituta. Udeležili so se kongresa sociologov in filozofov, kongresa arhivistov in III. kongresa zgodovinarjev Jugoslavije.

Sodelavci Inštituta in njegovega zgodovinskega oddelka so se udeležili II. kongresa vojnogodovinskih in orožarskih muzejev maja 1960 na Dunaju, XI. mednarodnega kongresa za zgodovinske vede avgusta 1960 v Stockholmu ter II. mednarodnega kongresa za zgodovino odporiških gibanj marca 1961 v Milanu. Za zadnji kongres so sodelavci Inštituta sestavili poročilo o donesku narodnoosvobodilnega gibanja v Sloveniji k skupni zavezniški stvari in o pomoči zaveznikov slovenski partizanski vojski.

Inštitut vzdržuje stike z inštituti Gramsci in Feltrinelli ter z arhivom Odporiškega gibanja v Trstu, s sorodnimi inštituti v Berlinu (NDR) in v Budimpešti, z

Arhivski oddelak, ki je dobil nove, specialno adaptirane prostore, je nadaljeval urejanje obsežnih fondov — okrog šest milijonov dokumentov. Provenienčno in kronološko je urejeval fascikle, jih tehnično opremljal, inventariziral v seznamih itd. Sprejemal je nove arhivske fonde: leta 1960 je 27 posameznikov izročilo arhivu skupno 50.000 dokumentov, 52 raznih zvezkov, dnevnikov in blagajniških knjig; leta 1961 je 19 oseb prineslo 2.200 dokumentov, 147 letakov, 8 zvezkov sejnih zapisnikov ter dnevnik borca; sprejel je arhive posameznih ustanov. Inventariziran muzejem mesta Varšave in z drugimi znanstvenimi ustanovami v tujini.

je bil arhiv iz Kamnika (1983 dokumentov) in obdelan arhiv iz Novega mesta (7197 dokumentov). Urejena in inventarizirana je bila arhivska zbirka »Taborišča«.

Sodelavci arhivskega oddelka so l. 1960 popisali arhivsko gradivo iz NOB v lokalnih muzejih Primorske, Notranjske in Dolenjske.

Arhivski oddelak je poskrbel, da je konservatorski oddelak restavriral ali preventivno laminiral listine, ki so bile v slabem stanju oziroma poškodovane: leta 1960 nad 4400 dokumentov, leta 1961 pa 2970 listin. Zbral je številne spomine udeležencev revolucionarne preteklosti: za dobo pred drugo svetovno vojno leta 1960 spomine od 82 avtorjev, leta 1961 pa od 11 piscev, za dobo NOB leta 1960 od 29 in leta 1961 od 37 avtorjev. Mnoge spominske sestavke je arhivski oddelak posredoval uredništvu spominskega zbornika »Četrdeset godina«, ki jih je priobčilo v zvezkih tega zbornika.

Arhiv je leta 1960 obiskalo 644, leta 1961 pa 780 uporabnikov.

Fotografski laboratorij arhivskega oddelka je izgotovil leta 1960 nad 5.500 fotokopij dokumentov in 1400 posnetkov v mikrofilmu, leta 1961 pa 7865 povečav in 25.136 mikroposnetkov.

Člani arhivskega oddelka so sodelovali pri »Prispevkih«, pri pripravah razstav, pri redakcijah raznih zbornikov in pri drugih delih v zvezi s proslavo 20-letnice vstaje.

Knjižnica inštituta, ki ima nalogo, da postane specializirana knjižnica za zgodovino delavskega gibanja, komunistične partije in ljudske revolucije, je doslej zbrala nad 17.000 bibliografskih enot. Leta 1960 je pridobila 582 novih knjig in 51 revij ter 28 časnikov, od tega 372 domačih in 261 tujih knjig in revij, leta 1961 pa vsega 1138 novih bibliografskih enot, od tega 815 domačih in 323 tujih. Knjižničarji so leta 1960 izdelali bibliografske preglede člankov o NOB v letu 1941, leta 1961 pa registrirali 1905 člankov, ki obravnavajo delavsko gibanje in NOB; izdelali so tudi kartotečne liste z registami. Urejevali in dopolnjevali so zbirko okupatorjevih letakov iz dobe 1941—1945. Knjižnica je leta 1960 začela zbirati podatke za centralni

katalog partizanskega tiska. Izposodila je tega leta 4446 knjig ali revij; leta 1961 jo je obiskalo 393 uporabnikov, ki so si izposodili 4236 knjig in časopisov.

Uslužbenci knjižnice inštituta so pripravili v Muzeju narodne osvoboditve posebno razstavo narodnoosvobodilnega tiska, ki je bila odprta za III. kongres jugoslovanskih zgodovinarjev, ter sestavili referat z naslovom »Razvoj Centralne tehnike KPS in pokrajinskih tehnik v letih 1941—1945«. Prebran je bil udeležencem kongresa ob otvoritvi razstave.

Muzej narodne osvoboditve, ki je leta 1959 postal organizacijska enota Inštituta, je v omenjeni dobi priredil dve razstavi:

— prvo, »Okupatorjevi zapori in taborišča«, ki jo je odprl 26. novembra 1960*;
— drugo, svojo stalno razstavo v lastnem posloppju, ki jo je preurejal vso prvo polovico leta 1961 in je bila odprta za obiskovalce k jubilejnim dnevom ob dvajsetletnici vstaje.

Razstave muzeja privlačijo pomembno število obiskovalcev: leta 1960 jih je bilo 46.927, leta 1961 pa 70.469.

Poleg tega je muzej prenesel razstavo »Okupatorjevi zapori in taborišča« v Novo mesto, Celje, Maribor in Novo Gorico, kjer jo je obiskalo 54.000 oseb.

Muzej je razstavil v Mali galeriji grafike iz svojih fondov likovnih del o NOB. Ob začetku procesa proti nacističnemu zločincu Eichmannu je razstavil dokumentarno gradivo, ki slika dejavnost tega fašističnega sadista na jugoslovanskih tleh.

Muzej, ki razpolaga z bogato zbirko likovnih del iz narodnoosvobodilne borbe, je leta 1960 pridobil 4700 novih del, tako da je celotna zbirka narasla na 8569 del.

Izpolnjuje se tudi depo z muzejskimi predmeti. Fototeka ima nad 120.000 fotografij.

Muzej je nadaljeval začeto topografijo in evidenco spomenikov revolucije. V 20 občinah je ta posel zaključen, v 62 se nadaljuje. Bilo je evidentiranih 7035 spomenikov.

V sestav inštituta je kot posebna enota bil vključen **konservatorski oddelek**. Leta 1961 je restavriral 5962 zelo poškodovanih dokumentov, kar znaša 1562 listin več kot v letu 1960. Poleg tega je razlepil 1500 dokumentov in restavriral 343 listov partizanskega tiska in grafik.

Z uredbama št. 108 in 109 Izvršnega sveta Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije, objavljenima v »Uradnem listu LRS« št. 20 dne 14. junija 1962, in ki sta začeli veljati dne 22. junija 1962, se je Muzej narodne osvoboditve ločil od Inštituta za zgodovino delavskega gibanja in prejel naziv **Muzej ljudske revolucije**.

V zvezi s tem so se spremenile nekatere določbe uredbe o ustanovitvi Inštituta (Uradni list LRS, št. 23-129/59), ki ostane kakor doslej znanstveni zavod. Muzej ljudske revolucije je postal samostojna kulturno-prosvetna ustanova ter je prevzel tudi konservatorski oddelek in knjigovoznico.

V zvezi s 33. členom zakona o tisku in o drugih oblikah informacij (Uradni list FLRJ, št. 45/60) daje Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani naslednje poročilo o finančnem in materialnem poslovanju »Prispevkov za zgodovino delavskega gibanja«, letnik 1961, št. 1—2:

I. Naklada	3000 izvodov
Prodanih	1078 izvodov
Zamenjanih	167 izvodov
Na zalogi	1755 izvodov

* Podrobneje o tem glej v Prispevkih za zgodovino delavskega gibanja, leto 1960, št. 2, str. 355.

II. Dohodki:

— subvencije Sklada za pospeševanje založniške dejavnosti	800.000 din
— dohodek od prodaje	1,293.000 din
	<hr/>
	Skupaj 3,093.000 din

III. Izdatki:

— avtorski in uredniški honorarji	935.890 din
— tiskarski stroški	2,786.513 din
	<hr/>
	Skupaj 3,722.403 din